

Asia: VN/25636/2023

Väliaikainen poikkeaminen vesivoimalaitoksen lupamääräyksistä sähköjärjestelmän tasapainottamiseksi; työryhmän mietintö

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausuntonne sähköjärjestelmän käyttövarmuutta turvaavia toimia koskevista ehdotuksista (18 luvun 5 a §)

Itä-Suomen yliopisto kiittää oikeusministeriötä tilaisuudesta lausua 25.5.2026 julkaistusta vesilain muuttamista koskevasta työryhmän mietinnöstä. Mietinnössä ehdotetaan vesilakiin muutoksia, joilla luotaisiin uusi poikkeamamekanismi mahdollistamaan se, että tuotantoon säätämään kykenevä vesivoimalaitos voisi väliaikaisesti poiketa sen toimintaa koskevan vesitalousluvan määräyksistä, jos sähköjärjestelmän tasapainottaminen tätä poikkeuksellisesti edellyttää.

Työryhmä on esityksensä valmistelun aikana kuullut meitä Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitoksen tutkijoita, missä yhteydessä olemme tuoneet esille näkemyksiämme ehdotetun poikkeamamekanismin tarpeellisuudesta, sääntelytavasta sekä esitykseen liittyvistä muista ongelmista.

Haluamme kuitenkin vielä tämän lausunntomenettelyn kontekstissa yleisesti todeta, että emme pidä työryhmän ehdotuksen mukaista poikkeamamekanismia perusteltuna ainakaan ehdotuksen julkilausuttujen tavoitteiden näkökulmasta. Pidämme ongelmallisena lähtökohtaista valintaa, jonka mukaisesti työryhmä on mietinnössään keskittynyt ehdottamaan uutta vaikeaselkoista poikkeamamekanismia sen sijaan, että tunnistettuun ongelmaan olisi pyritty vastaamaan vesilain lupajärjestelmän systematiikka paremmin säilyttävällä tavalla. Nykyisen vesilain järjestelmään paremmin sopiva ratkaisu esityksen julkilausuttuihin tavoitteisiin vastaamiseksi olisi hyödyntää vesilaissa jo nykyään olevia mekanismeja, etenkin vaarantorjuntatoimia koskevaa VL 18:4:ä. Työryhmän mietinnössä esitetyt perustelut sille, miksi asiassa ei voida edetä vaarantorjuntatoimia koskevan sääntelyn kehittämisen kautta, ovat hyvin pinnalliset ja kritiikille alttiit.

Katsomme lisäksi, että työryhmän ehdotus olisi omiaan heikentämään edellytyksiä puuttua vesivoimatoimintojen ympäristöhaittoihin sekä vaikeuttaa ennestään vesiympäristön suojelua ja parantamista. Tämä on erityisen ongelmallista siitä näkökulmasta, että vesilaissa nykyisin olevat mahdollisuudet puuttua olemassa olevien vesivoimalaitosten haittoihin eivät nykyiselläänkään täytä EU-oikeudesta, erityisesti vesipuitteidirektiivistä ja ympäristövastuudirektiivistä, johtuvia vähimmäisvaatimuksia, mihin liittyen EU komissio onkin avannut virallisen rikkomusmenettelyn Suomea kohtaan. Ehdotettu poikkeamamekanismi muodostaisi myös vesilain lupajärjestelmää rikkovan erillisen, pitkän aikaa voimassa olevan mahdollisuuden sellaiseen toimintaa, jonka harjoittamiseen ei muutoin vesilain alaisuudessa olisi oikeudellisia edellytyksiä. Tästä syystä ehdotus on mahdollisesti jopa perustuslain (erit. PL 15 ja 20 §:n) kanssa ristiriidassa erityisesti niiltä osin, kun se näin hämärtäisi vesivoimatoimintojen haittoihin liittyviä haitankärsijöiden omaisuudensuojakysymyksiä, ympäristövahinkojen korjausvastuita sekä rikosoikeudellista vastuuta. Katsomme, että näiden ongelmien lieventämiseksi olisi vähintäänkin syytä rajata ehdotettu poikkeamamekanismi soveltumaan ainoastaan vesivoimalaitoksiin, joilla on ennen poikkeaman soveltamista voimassa oleva, asianmukainen ja EU:n vesipuitteidirektiivin mukaisesti tarkistettu lupa harjoittaa lyhytaikaisäännöstelyä.

Näistä syistä suhtaudumme työryhmän ehdotukseen kriittisesti ja toivomme, että mahdollisessa jatkovalmistelussa selvitettäisiin ja valmisteltaisiin vielä vaihtoehtoisia, vesilain systematiikkaan lähtökohtaisesti paremmin sopivia sekä vesiympäristön suojelun, EU-oikeuden ja kansallisen perustuslain sääntelyn kanssa vähemmän ristiriidassa olevia ratkaisuja.

Suvi-Tuuli Puharinen, yliopistotutkija

Niko Soininen, ympäristöoikeuden professori

2. Lausuntonne sähköjärjestelmän käyttövarmuutta turvaavien toimien menettelyä ja viranomaisjärjestelmää koskevista ehdotuksista (18 luvun 5 b §)

-

3. Lausuntonne Energiaviraston tiedonsaantioikeutta koskevista ehdotuksista (18 luvun 5 c §)

-

4. Lausuntonne sähköjärjestelmän käyttövarmuutta turvaavista toimista johtuvien edunmenetysten korvaamista koskevista ehdotuksista (18 luvun 6 a §)

-

5. Lausuntonne ehdotuksen vaikutusten arvioinnista (erityisesti millaisia vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan ja onko ehdotuksilla muita kuin mietinnössä tunnistettuja vaikutuksia, mitä)

-

6. Lausuntonne vesivoiman tilapäisiä lisäämismahdollisuuksia ja sen vaikutuksia koskevan, päätösmenettelyä edeltävän selvityksen tarpeellisuudesta ja toteutuksesta

-

7. Muut huomionne ehdotuksesta

-

Puharinen Sivi-Tuuli
Itä-Suomen yliopisto, Oikeustieteiden laitos